

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

*Autism Spectrum Disorders:
A special issue of Child Neuropsychology*

Natacha Akshoomoff (red.), (2006)
New York: Psychology Press
387 pagina's
ISBN 978 184169 818 2

Het leven van mensen met autisme is een buitengewoon leven, dat gepaard gaat met veel onbegrip, radeloosheid en pijnlijke situaties, maar dat ook gekenmerkt wordt door bijzondere talenten, creativiteit en soms zelfs door genialiteit. Het spreekt voor zich dat het vergroten van kennis, inzicht en acceptatie van autisme van groot belang is voor zowel de patiënt als de omgeving.

Autisme is er in verschillende gradaties van ernst. Ook kunnen de kenmerken sterk verschillen. Tegenwoordig wordt dan ook gesproken over stoornissen binnen het Autism Spectrum Stoornis (ASS). Een vroege en correcte diagnose is essentieel bij het leren omgaan met deze stoornis. In de praktijk is dit nog niet gemakkelijk. ASS wordt namelijk gekenmerkt door zowel grote individuele verschillen als leeftijdsafhankelijke veranderingen in symptomen. Het tijdschrift *Child Neuropsychology* besteedde aandacht aan deze problematiek in het omvangrijk themanummer 'Autism Spectrum Disorders', uitgebracht onder redactie van Natacha Akshoomoff.

Het nummer is een verzameling van negen neuropsychologische onderzoeksartikelen, die volgens Akshoomoff een aanzet kunnen geven tot het verbeteren van de diagnostiek van ASS en de potentie hebben om de gedragsmatige en onderwijskundige interventies scherper te formuleren voor kinderen met autisme. Dit is een mooi doel, dat zeker inspeelt op de behoefte aan duidelijker afgebakende definities in de klinische praktijk. Het doel van Akshoomoff is echter tegelijkertijd ook een zware belofte en de lezer blijft juist op dit punt enigszins met lege handen achter.

Wat dit themanummer interessant maakt, is dat het zich richt op de aandachtscapaciteiten bij kinderen met ASS. Aandachtsproblemen zijn in principe niet een van de officiële symptomen van ASS, maar toch gaan vijf van de negen studies in het boek specifiek hier verder op in. Slechts drie hiervan laten duidelijke aanwijzingen zien voor aandachtsproblemen in deze patiëntenpopulatie. Zo vermeldt de studie van Hooper en collega's auditieve aandachtsproblemen

bij kinderen met ASS. De auteurs gebruiken hierbij onderdelen van de neuropsychologische testbatterij NEPSY, die ontwikkeld is om cognitief functioneren van kinderen (drie tot zestien jaar) binnen vijf verschillende domeinen te testen: aandacht/executieve functies, taal, sensomotorische functies, visuospatieële verwerking en als laatste het domein geheugen en leren. Hooper en collega's beschrijven de NEPSY als een veelbelovend instrument bij het diagnosticeren van ASS bij kinderen.

De tweede studie die aandachtsproblemen bij kinderen met ASS rapporteert, is de studie van Renner en collega's. Zij laten zien dat kinderen met autisme problemen hebben met exogene, ofwel stimulusgestuurde aandacht. Volgens deze studie zou de endogene, ofwel doelgerichte aandacht intact zijn bij kinderen met ASS.

De resultaten van de laatste studie die evidentie levert voor aandachtsproblemen bij ASS, zijn indrukwekkend. In deze studie vergelijken Corbett en Constantine zowel aandachts- als responscontrole

tussen kinderen met ASS, kinderen met ADHD en de gezonde controlekinderen door middel van de IVA (Integrated Visual and Auditory) CPT (Continuous Performance Test).

De IVA-CPT is ontwikkeld om het diagnosticeren en het kwantificeren van de ADHD-symptomen te bevorderen. De test focust op aandachtstekorten en impulsiviteit binnen zowel het visuele als het auditieve domein. Uit de resultaten van deze studie blijkt dat kinderen met ASS evenveel beperkingen vertonen als kinderen met ADHD in zowel auditieve als visuele aandacht in vergelijking met de gezonde kinderen.

De resultaten van deze drie studies zetten wel aan tot nadenken. Zouden aandachtsproblemen echt een additioneel symptoom kunnen zijn voor ASS? Aanwijzingen voor dit idee zijn wel in de wetenschappelijke literatuur te vinden, zoals Akshoomoff dat ook aangeeft in haar introductie. Hierbij rijst de vraag of aandachtsproblemen bij ASS, zoals in dit boek gesignaleerd met een aantal neuropsychologische tests, een specifieke eigenschap van autisme laten zien. Het is ook mogelijk dat deze problemen simpelweg gevonden zijn doordat aandacht zo'n breed begrip is dat het bij alle cognitieve tests op een bepaalde manier een rol speelt. In hoeverre kan het diagnosticeren van zo'n brede spectrumstoornis als autisme nog profiteren van het toevoegen van een nog breder begrip als aandacht in het symptomenrijtje? Ik vermoed dat dit boek eerder het bewijs oplevert dat aandacht een veelomvattend begrip is, dan dat het

Aandachtsproblemen als symptoom van autisme

een echte indicatie aangeeft voor een tot op heden nog verborgen symptoom van ASS.

Wie echter geïnteresseerd is in verder fundamenteel onderzoek op het gebied van aandacht, vooral als vergelijkingsmateriaal tussen verschillende patiëntenpopulaties, kan dit boek als een uitgangspunt nemen. Ook geïnteresseerden in het cognitief functioneren van zeer jonge kinderen bij wie autisme wordt vermoed, kunnen in dit boek misschien nuttige informatie vinden. Zo kan men in de studie van Colgan en collega's meer te weten komen over hoe sociale interactie in termen van gebaren verloopt bij zeer jonge kinderen met ASS. Ook rapporteert Akshoomoff afwijkingen in cognitief functioneren en motorische ontwikkeling bij jonge kinderen met ASS zoals gemeten door de Mullen Scales of Early Learning test.

Ik onderschrijf volledig de behoefte aan nadere diagnostische afbakening van ASS, maar stel ook vast dat dit boek het diagnosticeren van stoornissen uit het autismespectrum niet echt gemakkelijker zal maken.

Edita Poljac

Protocollaire behandelingen voor kinderen met psychische klachten.

Caroline Braet & Susan Bögels (red.)

Amsterdam: Boom, 2008

561 pagina's

Het zal als een bijbel in je boekenkast staan: een fors, stevig boek. Na twee inleidende hoofdstukken over evidence-based werken, handelingsgerichte diagnostiek volgen 21 hoofdstukken met protocollaire behandelingen voor kinderen met allerlei klachten. Een breed scala van 'lichamelijke' (bijvoorbeeld encoprese, overgewicht) en psychische problemen worden behandeld. Daaronder zitten er diverse waar ook een neuropsycholoog in de praktijk tegenaan zal lopen, zoals ADHD, autisme, tics, depressie). Op een overzichtelijke wijze worden diagnostiek en aanpak beschreven en daarbij wordt de concrete praktijk met een casus toegelicht: wat moet er in een eerste sessie worden gedaan en hoe kan men vervolgens aan de slag? Concreet materiaal voor registratie (schema's, schalen) en oefeningen worden besproken. Hoe wetenschappelijk onderbouwd begrippen ook kunnen zijn, in de praktijk van de behandeling is de werkelijkheid altijd nog een stuk moeilijker. Het is dan ook heel goed dat die behandeling gesystematiseerd wordt, zodat een betere evaluatie mogelijk is en de behandeling verder aangepast kan worden op basis van een gestructureerde verzameling van gegevens. Dit boek kan een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van evidence-based werken.

De passies van de ziel

René Descartes

Groningen: Historische Uitgeverij, 2008

232 pagina's

Theo Verbeek, die al meer vertalingen van Descartes' werk heeft verzorgd, heeft deze Nederlandse vertaling van *Passions de l'âme* uit 1649 gemaakt. Hij heeft er ook een bijna vijftig pagina's tellende inleiding aan toegevoegd. Descartes heeft tijdens zijn korte leven veel nagedacht en geschreven over wat wij nu cognitie noemen. In een briefwisseling met Elisabeth van der Palts vroeg deze ontwikkelde prinses hem wat hij nu dacht over emoties. Descartes vertrok naar Zweden om al haar vragen te beantwoorden. Descartes spreekt over passies van de ziel om aan te geven dat het gaat om passieve gewaarwordingen van uitzonderlijke toestanden in het lichaam. Ze maken duidelijk dat er iets belangrijks aan de hand is. En op die manier bereiden ze ons